

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

ZÁVĚREČNÁ PRÁCE

Liberec 2020

Mgr. Eva Štaifová Vašková

Jedinec se specifickými poruchami chování a výchovnými potížemi

Závěrečná práce

Studijní program:

DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Studijní obor:

Speciální pedagogika

Autor práce:

Mgr. Eva Štaifová Vašková

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Bjorke

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Zadání závěrečné práce

Jedinec se specifickými poruchami chování a výchovnými potížemi

Jméno a příjmení: **Mgr. Eva Štaifová Vašková**
Osobní číslo: P18C00055
Studijní program: DVPP Další vzdělávání pedagogických pracovníků
Studijní obor: Speciální pedagogika
Zadávací katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Akademický rok: **2018/2019**

Zásady pro vypracování:

Cíl závěrečné práce: Zjištění příčin poruch chování a výchovných potíží u klienta střediska výchovné péče.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, analýza případu, příprava a zpracování pedagogické kazuistiky, formulace návrhů na opatření.

Metody: Rozhovor, nedokončené věty.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

BENDL, S., 2016. Žák s problémovým chováním. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.
MARTÍNEK, Z., 2015. Agresivita a kriminalita školní mládeže. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.
NIELSEN SOBOTKOVÁ, V., 2014. Rizikové a antisociální chování v adolescenci. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4042-3.
SERFONTEIN, G., 1999. Potíže dětí s učením a chováním. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-315-3.
VÁGNEROVÁ, M., 2012. Psychopatologie pro pomáhající profese. 5. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0225-7.

Vedoucí práce:

Mgr. Alena Bjorke
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

3. dubna 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

20. prosince 2019

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

L.S.

Ing. Zuzana Palouňková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 3. dubna 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé závěrečné práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou závěrečnou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé závěrečné práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li závěrečné práce nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má závěrečná práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

16. května 2020

Mgr. Eva Štaifová Vašková

Anotace

Závěrečná práce se zabývá kazuistikou klientky Střediska výchovné péče, která absolvovala dvouměsíční dobrovolný pobyt z důvodu výchovných potíží. Teoretickými východisky je charakteristika projevů poruch chování a Středisek výchovné péče. Použitými metodami sběru dat jsou rozhovor a nedokončené věty. Součástí závěrečné práce jsou navrhovaná doporučení.

Klíčová slova

poruchy chování, Středisko výchovné péče, kazuistika, nedokončené věty, navrhovaná doporučení

Anotation

The final work deals with the case study of a client of the Center for Educational Care, who completed a two-month voluntary stay due to educational difficulties. The theoretical basis is the characteristics of manifestations of behavioral disorders and centers of educational care. The methods used for data collection are interview and unfinished sentences. Part of the final work are proposed recommendations.

Key words

behavioral disorders, Center for Educational Care, case studies, unfinished sentences, proposed recommendations

Poděkování

Děkuji Mgr. Aleně Björke za postřehy a připomínky, kterými velkou měrou přispěla k dokončení mé práce.

Dále děkuji kolegům ze Střediska výchovné péče za psychickou podporu i faktickou pomoc po celý čas studia na TUL.

V neposlední řadě děkuji svým dětem, že mě po nočním psaní závěrečné práce nebudily, dělaly mi snídaně a občas bez řečí vyrovnaly myčku.

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Teoretická východiska.....	9
2.1	Poruchy chování.....	9
2.2	Dělení poruch chování.....	9
2.3	Nejčastější projevy poruch chování.....	10
2.3.1	Agresivita.....	11
2.3.2	Klaunismus (upoutávání pozornosti).....	11
2.3.3	Vzdorovitost.....	11
2.3.4	Lhaní a podvody.....	12
2.3.5	Krádeže.....	12
2.3.6	Záškoláctví.....	13
2.3.7	Šikanování.....	13
2.3.8	Útěky z domova a toulky.....	14
2.3.9	Závislosti na omamných látkách.....	15
2.4	Střediska výchovné péče.....	15
3	Kazuistika.....	17
3.1	Osobní anamnéza.....	17
3.2	Rodinná anamnéza.....	17
3.3	Ústavní anamnéza.....	19
3.4	Školní anamnéza.....	20
3.5	Psychologická anamnéza.....	21
4	Metody sběru dat.....	23
4.1	Nedokončené věty.....	23
4.2	Rozhovor.....	24
5	Navrhovaná doporučení.....	27
6	Závěr.....	28
7	Použitá literatura.....	30

1 Úvod

Ve své závěrečné práci jsem se rozhodla psát o konkrétním jedinci se specifickými poruchami chování a výchovnými obtížemi. Za dobu, kterou pracuji ve Středisku výchovné péče, se zde - v rámci dobrovolných dvouměsíčních internátních pobytů - vystřídalo hodně dětí a mladých lidí. Měla jsem možnost nahlédnout do situace mnoha rodin. Sledovat spletitost rodinných vztahů a uvědomovat si množství faktorů, které měly vliv na chování jednotlivých členů rodin, a především na dítě, které bylo naším klientem.

Téma je pro mě do jisté míry i osobní, protože jako rodič několika dětí obdobné věkové kategorie, kterou v práci nejčastěji vídám, se neubráním srovnání mezi svými dětmi a těmi v práci. Každý den si uvědomuji obrovské rozdíly mezi jejich zkušenostmi, zážitky a běžnými starostmi.

Ve své závěrečné práci podrobněji popíši situaci, v jaké se nachází dívka S., která absolvovala dvouměsíční pobyt ve Středisku výchovné péče. Její příběh je dalším dokladem toho, jak důležitým faktorem při vývoji jedince je rodina.

Cílem mé práce je zjistit příčiny poruch chování a výchovných potíží S. a navrhnout doporučení, která by mohla pomoci S. začlenit se do běžného kolektivu vrstevníků bez patologického chování, najít si zájmy odpovídající jejímu věku a umožnit jí žít běžný život bez závislostí a dalších rizik.

K naplnění cíle využiji metodu rozhovoru a nedokončených vět. Záměrně jsem volila metody, které se diametrálně liší mírou osobního kontaktu: rozhovor je na osobním kontaktu založený, naproti tomu nedokončené věty dávají respondentu dostatek času a prostoru si odpovědi promyslet.

2 Teoretická východiska

2.1 Poruchy chování

Poruchou chování rozumíme nežádoucí projevy chování jedince s narušenými sociálními vztahy. To je příčinou četných konfliktů s okolím a ztíženého společenského soužití. (Hartl 1993, s. 150) Jedná se o takové projevy chování u dětí a mládeže, kdy nejsou akceptovány a respektovány zažitě společenské normy. (Průcha, Walterová, Mareš 2013 s. 209)

„Poruchu chování lze chápat jako odchylku v oblasti socializace, kdy jedinec nerespektuje běžná pravidla na úrovni odpovídající jeho věku, resp. jeho rozumových schopností.“ (Vágnerová 2014, s. 715)

Z výše uvedeného vyplývá, že stěžejním bodem pro diagnostiku poruchy chování je právě plné porozumění společenským normám a nepsaným pravidlům. Pokud jim jedinec z různých důvodů není schopen porozumět, není možné jeho projevy označit jako poruchu chování.

Také z těchto důvodů hovoříme o poruchách chování nejčastěji až od středního školního věku.

Při posuzování je třeba vzít v úvahu také četnost výskytu nežádoucího chování. *„Nedoporučuje se stanovit diagnózu, pokud by uvedené chování netrvalo alespoň 6 měsíců, nebo déle.“* (Pešatová 2003, s. 27) Nejčastějších projevů poruch chování je velmi široká škála: od dětského vzdoru, záškoláctví, útěky z domova, toulání, až po agresivitu, ničení majetku a drogovou závislost.

„V četnosti výskytu jsou z hlediska pohlaví více zastoupeni chlapci. Poměr chlapců a dívek je udáván 4 – 12 : 1.“ (Pešatová 2003, s. 29)

Poruchy chování jsou blíže specifikovány v Mezinárodní statistické klasifikaci nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10) pod kódem: F90–F98.

2.2 Dělení poruch chování

Poruchy chování v širším slova smyslu dále dělíme na poruchy:

- specifické
- nespecifické

Specifické poruchy chování vznikají vlivem působení různých vnějších a vnitřních faktorů na podkladě existujícího a prokázaného oslabení nebo změn v centrální nervové soustavě. Vznikají z podobných příčin, jako nejfrekventovanější poruchy učení (např. dyslexie, dysortografie, dysgrafie). Bohužel se tyto specifické poruchy učení a chování poměrně často vyskytují společně a komplikují tak snahy o nápravu. (Vališová, Kasíková 2011, s. 395)

Mezi nejčastější specifické poruchy chování nepochybně patří porucha pozornosti doprovázená hyperaktivitou, tzv. ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorder) a porucha pozornosti ADD (Attention Deficit Disorder).

Nespecifické poruchy chování vznikají z jiných příčin, než poruchy specifické. Často se na jejich vzniku mohou podílet sociální vlivy, případně nevhodné a/nebo nedostatečné výchovné působení rodiny i širšího okolí.

Působením faktorů okolního prostředí se mohou projevy chování buď mírnit, nebo naopak zesilovat.

Z praktického hlediska se poruchy chování dělí na poruchy s:

- dobrou prognózou

Tyto poruchy chování jsou přechodné a s dospíváním mizí. Mohou vznikat jako reakce jedince na určité prostředí, případně situaci.

- špatnou prognózou

Tyto poruchy vznikají už v dětství, pokračují v dospívání a kontinuálně mohou přecházet v některou z poruch osobnosti v dospělém věku. (Pešatová 2003, s. 35 - 41)

2.3 Nejčastější projevy poruch chování

V následujících odstavcích se budu jednotlivě věnovat vybraným nejčastějším projevům poruch chování.

Chování dítěte je výsledkem působení mnoha faktorů ovlivňujících osobnost dítěte. Ty se následně odráží v mezilidském soužití: nejen v rodině, ale později i ve škole a mezi vrstevníky. Pokud dojde k působení více negativních vlivů, může se u dítěte rozvinout tzv. nespecifická porucha chování. Několika vybraným nejčastějším projevům poruch chování se budeme věnovat podrobněji. Tyto projevy můžeme označit za rizikové chování. „*Tímto*

pojmem chápeme takové chování, které přímo, nebo nepřímo ústí v psychosociální nebo zdravotní poškození jedince, jiných osob, majetku nebo prostředí.“ (Nielsen Sobotková 2014, s. 40)

2.3.1 Agresivita

Agresivitu a násilné chování vnímají různí autoři rozdílně. Dost často se oba pojmy navzájem překrývají.

Agresivitou rozumíme tendenci - a to buď slovně, nebo činy - projevovat nesouhlas, nepřátelství a razantně prosazovat osobní zájmy a cíle. Může se projevit také sklonem *„ovládnout sociální skupinu a získat takové postavení, které umožňuje vnucovat jí určité názory, rozhodovat o její činnosti a osudu jednotlivých členů.“* (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 13)

Serfontein (1999, s. 106) vnímá agresivitu jako jeden z důsledků menší psychické odolnosti. Martínek (2015, s. 10 a 23) rozlišuje agresivitu (*„vlastnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi“*) a samotnou agresi (*„jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.“*)

2.3.2 Klaunismus (upoutávání pozornosti)

Nadměrné upoutávání pozornosti je považováno za poruchu, když přetrvává až do školního věku. Důvody tohoto chování mohou být různé. Nejčastěji se dítě tímto způsobem snaží prosadit v kolektivu a zaujmout vrstevníky. Dalšími důvody může být neuspokojení v oblasti sociální úspěšnosti, nebo potíže zvládnout stres. (Pešatová 2003, s. 56) Tzv. „šaškování“ je častější u chlapců, než u dívek, což souvisí s jejich menší mírou konformity vůči požadavkům okolí.

2.3.3 Vzдорovitost

„Vzdorovitost je forma vystupňované neposlušnosti, aktivní odpírání podřídit se výchovným požadavkům.“ (Michalová 2008, s. 61) Jej příčinou mohou být nadměrně vysoké výchovné nároky (perfekcionistická výchova), případně přemíra zákazů, příkazů a instrukcí (autoritářská výchova). Není možné vzdorovitost zaměňovat za období prvního vzdoru, které

se může objevit u dětí kolem třetího roku, případně za vzdorovité chování v období puberty. V obou uvedených případech se jedná o vývojovou záležitost.

2.3.4 Lhaní a podvody

Ačkoli je lež řazena mezi méně závažné projevy poruch chování, nelze ji úplně opominout. Předmětem našeho zájmu je tzv. pravá lež, kterou jedinec pronáší záměrně, vědomě a s jasným cílem. Tím může být únik z nepříjemné situace, získání nějakého prospěchu. Častým důvodem může být také pokus o manipulaci, snaha uplatnit se v kolektivu, získat obdiv, někdy způsobit druhému potíže, případně vyhnout se plnění povinností. (Martínek 2015, s. 113)

Do kategorie pravé lži nepatří nevhodné žertování starších dětí, ani bájně lhaní dětí mladších. Může také dojít k tomu, že jedinec lže, ačkoliv z toho nemá žádné výhody, jeho lži jsou až absurdní. V takovém případě může jít o počátek duševní poruchy a je třeba konzultace s odborníky. (Vališová, Kasíková 2011, s. 397)

Při hledání příčin lhaní a podvodů se hodnotí zejména jejich frekvence a posuzují se specifické situace, ve kterých se dítě nežádoucího chování dopouští. Je nutné také zjistit důvod, který dítě ke lhaní a podvodům vede.

2.3.5 Krádeže

O krádeži nemluvíme v případě, kdy má (zejména u mladších dětí) formu zkratkovitého jednání. O pravou krádež se jedná v momentě, kdy si dítě plně uvědomuje nesprávnost svého jednání. Jde o zcela záměrné odcizení věci. (Martínek 2015, s. 114 a 115)

Ke krádežím dochází buď jednotlivci, nebo ve skupině. V takovém případě se může stát krádež formou vstupního rituálu do party, zkouškou „dovedností“ a ochotou něco pro ostatní získat.

Matějček – Dytrych (1997) uvádějí tyto hlavní příčiny krádeží:

- Krádeže pro druhé, kdy je cílem získání (případně zvýšení) sociálního statusu mezi skupinou vrstevníků a naplnění pocitu sounáležitosti.
- Krádeže pro sebe, kdy jedinec uspokojuje svoje potřeby v důsledku nedostatků v citových vztazích v rodině.
- Krádež za účelem naplnění silné touhy po něčem, co dítě nemůže jinak získat.

- Krádež jako zážitek, východisko z nudy.
- Krádež za účelem pomsty člověku, kdy je hlavní motivací poškození druhého.

2.3.6 Záškoláctví

V současné době se záškoláctví stává závažným problémem. Je častým důvodem pro ukončení povinné školní docházky už v osmé třídě ZŠ. Rozlišujeme tzv. impulzivní záškoláctví, kdy dítě spontánně zareaguje na určitou situaci tím, že do školy nejde, případně školu opustí v průběhu vyučování. Závažnější formou je plánované záškoláctví, kdy dítě nejde do školy účelově. Nejčastěji je to z důvodu špatného vztahu ke škole, případně učiteli, nepřijetí dítěte kolektivem, ale může za tím být i snaha vyhnout se např. zkoušení. V některých rodinách není školní docházka vnímána s dostatečnou důležitostí, což se může projevit i na ochotě dítěte školu pravidelně navštěvovat. Častým důvodem chození za školu je i snaha trávit více času s partou. (Martínek, 2015, s. 116 – 120)

Záškoláctví je porušení nebo odmítnutí povinné školní docházky obraného nebo únikového charakteru. Pro nápravu je nezbytně nutné správně rozpoznat opravdový důvod jednání. Na odstranění příčin by měli spolupracovat rodiče, učitelé, žák a v některých případech celý třídní kolektiv.

Nielsen Sobotková (2014, s. 69) uvádí, že záškoláctví se častěji dopouštějí dívky.

Pokud dojde k situaci, kdy rodiče záškoláctví dítěte omlouvají a tím ho kryjí, mluvíme o tzv. skrytém záškoláctví. (Vališová, Kasíková 2011, s. 398)

2.3.7 Šikanování

Šikanování je agresivní chování, kdy jednatel, případně skupina fyzicky, psychicky, případně kombinovaně ponižuje vybraného jedince a útočí na jeho lidskou důstojnost. Iniciátorem takového chování jsou často žáci s fyzickou převahou, případně žáci s narušenou osobností, kteří si ponižováním druhých udržují převahu nad obětí. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 297)

Train (2001, s. 44 – 45) uvádí, že „i přes obecné povědomí o její existenci zůstává šikana většinou trpěna.“ Velmi často se odehrává skrytě, mimo zorné pole učitelů a dalších dospělých. Nemusí se projevovat pouze slovním a fyzickým napadáním, ponižováním a zesměšňováním, ale také úplným vyloučením šikanovaného dítěte z kolektivu. Odhalení

tohoto nevhodného chování nepřispívá skutečnost, že oběť šikany často neuvede důvody případného zranění ze strachu ani na přímo položený dotaz dospělého. Velmi důležitou roli hraje v tomto případě také skupina, která se přímo na šikaně nepodílí, ale chování agresora toleruje, přihlíží mu a nedokáže zabránit v jeho pokračování. (Vališová, Kasíková 2011, s. 399) Neméně významnými faktory pro vznik a rozvoj šikany jsou i povaha oběti, její rodinné prostředí a výchovný styl.

Stejně jako u pravé lži a krádeže je i u šikanování stěžejním rysem úmysl. Pro účely této práce se budu zabývat pouze šikanou mezi dětmi. Agresory bývají převážně chlapci, ale ani dívky nejsou výjimkou.

Podmínky naplnění šikany jsou následující:

- Převaha síly nad obětí - ať už se jedná o sílu fyzickou, nebo množstevní (většina třídy terorizuje její menší část), ekonomickou (zde hraje zásadní roli finanční situace rodiny)
- Oběť vnímá útok jako nepříjemný - a agresori opakují své chování z důvodu vyprovokování reakce oběti
- Různě dlouhé trvání šikany – většinou se jedná o dlouhodobější, postupně se rozvíjející jev, ale i krátkodobá šikana může být nebezpečná a mít vážné následky

(Martínek 2015, s. 129 – 132)

2.3.8 Útěky z domova a toulky

Útěky mohou v některých případech navazovat na záškoláctví. Michalová (2008, s. 62) definuje útěk jako „*jednání, jímž se dítě snaží uniknout z ohrožujícího nebo jinak nepříjemného prostředí.*“ Dítě se může z domova vzdálit samo, ale častěji odejde s vrstevníkem, nebo některými členy své party.

Útěk může mít tři formy. Impulzivním útěkem dítě zkratkovitě reaguje na (z jeho pohledu) neřešitelnou situaci ve škole, případně doma. Důležitým znakem tohoto typu útěku je fakt, že dítě připouští možnost návratu domů. Na rozdíl od tzv. chronického útěku, kdy útěk naplánuje, připraví a domů se už zpátky vrátit nechce. Tento typ útěku může přerůst až v toulání, kdy je dítě dlouho mimo domov a volně se potuluje. (Michalová 2008, s.

62) Toulání je často spojeno s dalším nevhodným a rizikovým jednáním: např. krádežemi, experimenty s návykovými látkami, ale i s prostitucí.

Důvody pro zvolení útěku jako možného východiska jsou nejčastěji v selhávající rodině. Může to být nezáměr rodičů, rozpad rodiny, strach dítěte, že nesplní náročná očekávání dospělých, ale i touha po dobrodružství.

2.3.9 Závislosti na omamných látkách

Drogy jsou substance, které ovlivňují naše prožívání a mohou vyvolat závislost, která může být buď psychická, nebo fyzická. Čím mladší jedinec drogu užívá, tím rychleji může závislost vzniknout. Je to z důvodu mnohem vyšší vnímavosti nezralého organismu na návykové látky. Užívání návykových látek souvisí s problémovým zvládáním zátěžových situací. (Nielsen Sobotková 2014, s. 54) Za drogy naše společnost považuje některé chemické látky, případně alkohol. Za stav závislosti pak označujeme situaci, kdy v důsledku pravidelného užívání drogy jedinec pociťuje nutkavou potřebu její trvalé konzumace. Drogová závislost může mít závažné důsledky v oblasti duševní, tělesné i sociální. (Průcha, Walterová, Mareš 2013, s. 60)

2.4 Střediska výchovné péče

Střediska výchovné péče (dále jen SVP) jsou výchovná zařízení, na která se mohou obrátit rodiče, škola, sociální pracovníci, ale i kurátoři. Náplň práce, program a veškerá činnost SVP je zaměřena na klienty s výchovnými potížemi a jejich nejbližší rodinu. Péče je klientům poskytována buď ambulantně – např. formou vrstevnických skupin, příměstských táborů, konzultací s odbornými pracovníky – nebo v rámci pobytu.

Dvouměsíční pobyt dětí (případně mladistvých) je dobrovolný, pokud není nařízen soudně. V rámci pobytu jedinec funguje v pravidelném režimu, je několikrát denně hodnocen. Rodiče/pěstouni dítěte mohou být s dětmi v každodenním telefonickém kontaktu, v určených dnech ho mohou navštěvovat.

Některé víkendy děti odjíždí do své rodiny, aby mohly prakticky uplatnit nově naučené způsoby chování, řešení konfliktů, trávení volného času apod. Každý měsíc také na celý den navštíví svoji domovskou školu, aby neztratily kontakt se svými spolužáky a stejně jako v rodině se pokusily aplikovat nové mechanismy chování. V rámci pobytu procházejí

skupinovou i individuální terapií, případně psychologickou diagnostikou. Stejně tak rodiče/pěstouni dítěte se pravidelně účastní rodičovských skupin i individuálních konzultací s psychologem, etopedem a vychovateli SVP. Cílem pobytu dítěte je zmapování širšího kontextu, ze kterého jedinec vychází a následné nastartování pozitivních změn nejen u něj, ale v celé rodině, případně ve škole.

3 Kazuistika

V této kapitole se zaměřím na zjištění osobních i rodinných skutečností S. a na její fungování ve škole. V míře, kterou mi umožňuje moje znalost, zahrnu také pobyty S. ve Středisku výchovné péče a Dětských diagnostických ústavech.

3.1 Osobní anamnéza

S. se narodila v roce 2006 jako třetí v řadě sourozenců. Těhotenství i porod proběhly fyziologicky. V dětství prodělala běžné nemoci. Neměla žádný úraz.

S. miluje zvířata, má několik let svého psa. Pěkně se o něj stará a pravidelně s ním chodí k veterináři. V rozhovoru mi sdělila, že by chtěla být veterinářkou. Mezi její zájmy dříve patřilo ještě tancování (chodila na street dance), ráda jezdí na skateboardu, poslouchá hudbu. Hodně času tráví na sociálních sítích, často do pozdních nočních hodin, případně venku s partou.

3.2 Rodinná anamnéza

Má dva starší bratry ze strany matky, oba mají jiného otce. Její nejstarší bratr (nar. 1987) už s rodinou nežije, matka ho měla v šestnácti letech. Další bratr (nar. 2002) žije s rodinou, studuje střední školu. Dle vyjádření rodičů s ním nejsou potíže, volný čas tráví fotbalem a doma na playstationu. Dříve se S. s bratrem často hádali, ale v novém bytě má každý z nich svůj pokoj, takže spolu vychází bez hádek. Nijak zvlášť se ale vzájemně nevyhledávají, nepovídají si.

Matka, (nar. 1971) je rozvedená, má základní vzdělání. Pracuje jako vedoucí směny v obchodním domě. Uvádí, že mají se S. dobrý vztah, hodně se snaží se S. mluvit, ta ale moc nechce. Ve výchově je benevolentnější, dává S. hodně volnosti. Není důsledná.

Otec, (nar. 1980) je svobodný, má základní vzdělání a pracuje jako dělník. Uvedl, že v nepřítomnosti matky se S. vychází dobře a S. ho respektuje. Jakmile je přítomna matka, S. ho nerespektuje a neposlechne. Snaží se být důsledný, ale dle jeho vyjádření, ho matka vždy shodí, a to i v přítomnosti S.

Rodiče se ve výchovných postupech dlouhodobě neshodnou, jsou nejednotní.

Rodinný život S. byl poznamenán stěhováním z menší vesnice, kde rodina žila v domku, do panelového domu ve městě. S tím byla spojena i změna školy. Obojí S. těžce

nesla, ale zpětně chápala finanční důvody, které k rozhodnutí vedly. Rodina měla finanční potíže: matka byla v insolvenci, otec splácel dluhy. Se stěhováním časově korespondují začátky potíží, na které rodiče upozornila škola. V novém bydlišti se S. stala členkou party adolescentů. Při rozhovoru uvedla, že ji tam přivedl starší bratr, který s partou dříve chodil ven, ale v době pobytu S. v SVP se už účastnil akcí party velmi sporadicky – studoval střední školu a volný čas trávil hlavně hraním počítačových her. Pro partu byl výhodný věk S. V jejích dvanácti a třinácti letech nebyly policií postižitelné drobné krádeže, kterých se pro partu dopouštěla. Členové party byli – dle sdělení S. – pravidelnými konzumenty marihuany a jiných drog. S. připouštěla občasné užití marihuany a alkoholu. Pravidelně kouřila.

Členem party byl i přítel S.: sedmnáctiletý chlapec O., který v době pobytu S. v SVP měl soud z blíže nezjištěných příčin. Před pobytem S. ve SVP došlo k incidentu mezi S. a některými členy party – údajně S. dala na facebook nějaké nežádoucí informace. S. celou událost popsala tak, že „ji zmlátili a jeden člověk z party to natáčel na video“. Od té doby měla S. velký strach potkat se s partou. Rodiče vnímali zlepšení v jejím chování.

Doma bylo těžké S. přimět k plnění povinností – běžné pomoci s domácími pracemi. Velkým problémem pak byly velmi pozdní příchody S. domů. Rodiče ji zpočátku hledali po sídlišti a městě. Ve čtvrté třídě ji nechali hledat také policií – to byla S. z domu přes noc. V páté třídě byla pryč dva dny, opět hledána PČR. Postupně rodiče na pozdní příchody domů rezignovali a přestali je řešit. Pořídili S. psa, který byl večer a v noci venku s ní. S. ho měla velmi ráda, stejně jako jiná zvířata, a pěkně se o něj starala.

Při rozhovoru S. mluvila o tom, že si není jistá finančními potížemi rodiny. Uváděla, že „se na to rodiče jen vymlouvají, protože čas i peníze na hospodu se najdou“. Také těžce nesla, že s rodiči netráví více času – například společně neobědvají. Svůj vztah s matkou hodnotila jako dobrý, prý si někdy povídají. Vztah s otcem hodnotila spíše negativně – vadilo jí, že „leží, kouká na televizi, a pak křičí“. V minulosti rodiče neměli harmonický vztah a často se hádali i v přítomnosti dětí. Rodiče byli ve výchově nedůslední a nejednotní, opakovaně řešili výchovné otázky v její přítomnosti. S. toho zneužívala, např. často lhala jednomu z rodičů, že jí něco druhý rodič dovolil.

Další rizikovou oblastí pro S. byly sociální sítě, kde trávila velké množství času. Bez zábran vstupovala jejich prostřednictvím do vztahů s cizími lidmi a neuvědomovala si rizika, která jí neuvážená komunikace s neznámými lidmi mohla přinést.

3.3 Ústavní anamnéza

S. byla několik měsíců ambulantní klientkou Střediska výchovné péče. S rodiči docházela na pravidelné konzultace. S odbornými pracovníky Střediska rodina řešila závažné výchovné potíže S., zejména lhaní, podvody, velmi pozdní příchody domů i útěky, kouření, experimenty s drogami, členství v nevhodné partě starších jedinců, nerespektování autorit a neplnění povinností doma i ve škole. Z těchto důvodů byl doporučen dvouměsíční pobyt ve Středisku, který zahrnoval nejen diagnostiku dítěte, ale formou pravidelných konzultací i práci s rodinou.

S. absolvovala dobrovolný pobyt ve Středisku výchovné péče na podzim 2018. Rychle se adaptovala na pobyt a při pevném nastavení pravidel je byla schopná většinou dodržovat. Občas je ale vědomě porušovala a snažila se tak získat pozornost a přízeň dalších klientů Střediska. Jako dívka působila hrubým a drsným dojmem. Svoji jemnější stránku projevovala zřídka. K autoritám byla většinu času respektující. Když začala vzdorovat, byla velmi neústupná. Ve skupině dětí působila přátelsky, ale zároveň velmi tvrdě. Při prvním podnětu útočila neúměrnou fyzickou silou, případně vulgární slovní agresí. Bylo potřeba ji slovně usměrňovat. K úkolům se stavěla podle nálady. Někdy byla domluva s ní bezkonfliktní, pracovala rychle a samostatně. V opačném případě dovedla být velmi nepříjemná, odmítavá a snažila se manipulací svoji práci přesunout na někoho jiného. Dokázala být velmi vzdorovitá a neústupná. Osvědčil se jednotný přístup a maximální důslednost.

Během pobytu se dvakrát dopustila útěku. První útěk nebyl promyšlený, S. se nechala strhnout ostatními členy skupiny. Ke druhému útěku ji přemluvila spolubydlící. Společně ho naplánovaly: zabalily do batohu prádlo, kosmetiku, odcizily peníze určené na útratu kapesného. Tento útěk byl plánovaný, ale cíle nebyly úplně reálné. Dívky chtěly dojet do Německa, tam společně bydlet a pracovat. (V době útěku bylo S. čerstvých 12 let, její kamarádka byla šestnáctiletá.) V obou případech byl útěk oznámen PČR, která S. do 24 hodin vypátrala a vrátila do Střediska. Po druhém útěku měla S. náhled na své chování, útěk hodnotila jako zbytečný. V rozhovoru uvedla, že: „to nic dobrého nepřineslo.“ Velmi se také obávala reakce rodičů, zejména otce. Uvědomila si také, že o ni měli rodiče velký strach.

Před koncem pobytu obdržela písemné napomenutí za porušování pravidel a řádu, především fyzickou agresí, nerespektování dospělých, tajné přechovávání mobilního telefonu, vzdor a odmítání programu. Během pobytu se objevilo podezření, že dívky na

pokoji schovávají marihuanu. S. se podrobila testu na přítomnost THC v moči s negativním výsledkem. Později vyšlo najevo, že spolubydlící S. měla na pokoji sáček, do kterého dívky daly obyčejnou trávu ze zahrady. Spolubydlící S. takto pravděpodobně získávala pozornost ostatních dětí ve skupině. Ačkoli S. celou dobu mohla říct, jak to celé bylo, až do konce kryla podvod své spolubydlící. Později přiznala, že takto jednala opakovaně i ve své partě.

V průběhu posledního týdne pobytu zareagovala neadekvátně na hodnocení za porušování pravidel ve škole. Poničila vnitřní vybavení střediska – dvě nástěnky (rozmlátila pěstí), dvě žárovky a budík (rozbila hozením o podlahu). Střepey ze žárovky si povrchově pořezala předloktí. Později se zklidnila a svého chování litovala.

Po ukončení pobytu ve Středisku výchovné péče a blíže nezjištěné časové prodlevě a z nezjištěných důvodů (můžeme se pouze domnívat, že S. pokračovala ve svém chování v rámci party) byla S. umístěna do Dětského diagnostického ústavu se školou.

Následně byla umístěna do jiného Diagnostického ústavu a do Dětského domova se školou, odkud byla podmíněčně propuštěna a následně se tam vrátila.

3.4 Školní anamnéza

U S. nebyly diagnostikovány žádné specifické poruchy učení. Do mateřské školy chodila od tří let. Na nové prostředí a kolektiv se adaptovala bez problémů. Zaškolená byla v sedmi letech. V době pobytu ve Středisku výchovné péče byla žákyní 6. ročníku ZŠ.

První potíže v chování ve škole se objevily ve třetí třídě, po přestěhování do nového bydliště a změně školy. S. přešla z menší školy na vesnici do větší školy ve městě. Bylo pro ni těžké se adaptovat na nové prostředí a jiné spolužáky. Mezi ní a spolužáky docházelo k častým fyzickým střetům, učitele nerespektovala. Někdy odmítala pracovat v hodinách. Dostala důtku třídního učitele. Ve čtvrté třídě dostala na vysvědčení dvojku z chování za nerespektování učitelů a odmítání práce a důtku ředitele školy za „nepozornost a zlobení“. V páté třídě měla pět neomluvených hodin – nechtělo se jí na odpolední vyučování – a ve čtyřech předmětech byla klasifikována dostatečnou (z českého jazyka, angličtiny, přírodovědy a vlastivědy). Na začátku šesté třídy bylo její soužití se spolužáky značně problematické. S. měla jiné zájmy a kolektiv ji odmítal. Nepracovala v hodinách a provokovala spolužáky.

Škola spatřovala příčinu potíží ve špatných kamarádech – ke kterým S. vzhlížela a snažila se jim zavděčit – a také dle školy v malém zájmu rodiny o prospěch a chování S. Ačkoli matka se školou spolupracovala a dle vyjádření školy většinou reagovala na telefonický hovor třídních učitelů S., pozitivní změny v chování a domácí přípravě S. škola nezaregistrovala. V prvním pololetí šesté třídy nastoupila na dvouměsíční dobrovolný pobyt ve Středisku výchovné péče.

3.5 Psychologická anamnéza

PPP a SPC: Závěrečná zpráva z 12/2016: S. je méně úspěšná v úlohách zaměřených na sociální úsudek, což spolu s tím, jak v rozhovoru se zaujetím hovoří o prání se spolužáky, může svědčit na zatím nedostatečnou míru rozvoje morálního uvědomění. S. zatím chybí přiměřené zvnitřnění hranic. Ve výchově potřebuje jasně nastavená pravidla s kontrolou jejich dodržování a vyvozením z nich vyplývajících přirozených důsledků, dále pravidelný režim, řád a důslednost. Dohled nad plněním povinností a trávením volného času.

DPL – konzultace v 11/2018 – rodiče ale nemají pocit, že by S. patřila na psychiatrii.

Závěry z diagnostiky provedené psycholožkou v rámci pobytu v SVP:

„S. si držela odstup a korigovala svoje odpovědi. Bylo patrné, že o některých věcech nemluví, aby si nepřitížila. Převážně byla milá a usměvavá, občas ale měly její reakce charakter drzosti a sníženého respektu k dospělému. Bez přítomnosti ostatních dětí byla schopná vážnějšího zamyšlení, vyzrálejšího sebe náhledu a sebekritiky. Přestože si byla vědoma, že ji v případě nezlepšení chování po pobytu hrozí umístění do výchovného ústavu, chyběla jí dostatečná motivace k nápravě.

S. má podprůměrnou, nerozvíjenou slovní zásobu, jednodušší vyjadřovací schopnosti. Na položené testové otázky odpovídala spíše krátce a úsečně. Celkový intelektový výkon odpovídá středu pásma průměru, kde názorová složka (lepší průměr) významně převyšuje složku verbální (podprůměr). Slabé všeobecné vědomosti a zobecňující schopnosti, podprůměrná orientace v sociálním kontextu. Rychle pochopila instrukci, využila nových poznatků, logické postupy střídaly nahodilé. Figurální kresba je disproporční, pod úrovní věku, bez některých podstatných detailů, provedená nejistými tahy. Při plnění testových úkolů převažuje nerovnoměrné, spíše rychlé, pracovní tempo. Chybí jí trpělivost a rozvaha, když se jí nedaří a zadání ji nezaujme, velmi rychle rezignuje. O svých vědomostech nemá

velké mínění, dopředu se podceňuje. Při neúspěchu opětovně poukazuje na své intelektové nedostatky, začne mít zbytečné komentáře, anebo je protivná.

Je si vědoma svých základních nedostatků, ale není ochotná pracovat na jejich odstranění. Koncentrace pozornosti je povrchnější, nerovnoměrná, snadno odlomitelná. Únava a demotivace nastupují rychle.

Její jednání je ovlivněné silným pudovým potenciálem, momentálním prožíváním a potřebami. Svoje nároky si dokáže prosadit použitím razantnějších prostředků, jako je vzdor, zlost, verbální i fyzická agrese. Charakterově je nestálá, povrchní a spíše účelová. I když navenek působí suverénně, má o sobě v mnoha oblastech nízké mínění. Nemá žádné životní cíle, touhy a přání, žije přítomností a tím, co jí život přinese. Její volní a motivační potenciál je oslabený. Sociálně je velmi zdatná, zvyklá převážně na chlapecké party, kde je žádaná určitá tvrdost a odvaha. Dospělé authority respektuje výběrově, bez větších zábran se vůči nim vymezí.“ (Závěrečná zpráva psychologa SVP)

4 Metody sběru dat

Jako metody sběru informací jsem si záměrně vybrala rozhovor a nedokončené věty. Rozhovor považuji za metodu, která většinou vyhovuje věkové kategorii v období puberty. Pro děti je v této době přirozené si s někým (často mimo rodinu) povídat. Pomáhá jim to utřídit si myšlenky a názor na svět kolem sebe. Na rozdíl od rozhovoru, kdy dotazovaná osoba reaguje spontánně a hned, mohou poskytnout nedokončené věty prostor a čas k hlubšímu zamyšlení. Obě metody se tak dobře doplňují.

4.1 Nedokončené věty

Následující nedokončené věty byly vypracovány písemně v době pobytu ve SVP, na konci listopadu 2018. Při zpracování do závěrečné práce jsem opravila pravopisné chyby. Dokončení vět S. jsem zaznamenala kurzívou.

Rodina je...*důležitá a dokáže nejvíc pomoci.*

Kdyby tak lidé věděli...*moji minulost, nenadávali by mi.*

Největší strach mám...*z pavouků a občas ze smrti.*

Moje matka je...*super, měla bych si jí víc vážit.*

Někdy se celá třesu, když si vzpomenu na...*to, jak mi dali přes hubu.*

Můj otec je...*fajn, ale občas přísnej.*

Většina lidí je...*namyšlená.*

Kdybych tak mohla...*vrátit čas a všechno změnit.*

Největší radost mám, když...*se nehádám s rodiči.*

Každý den bych chtěla...*být s mojí láskou.*

Nejvíce se těším na...*to až půjdu ven.*

Nejraději mám...*psy.*

Nikdy bych nechtěla ztratit...*moji BFF, kluka, ale hlavně rodinu.*

Pro mne je nejvíce důležitá...*rodina, hlavně mamka.*

Někdy pláču proto, že...*mě mrzí, co se všechno stalo.*

Často sním o tom, že...*jsme šťastná, bezstarostná rodina.*

Chtěla bych být jiná, ale...*nejde mi to, nevím proč.*

Škola je...*nuda, ale důležitá.* (Při prvním doplňování nedokončených vět vynecháno a dopsáno později.)

Mám strach, že... ztratím rodinu. Nevím, co bych bez nich dělala.

Co bych dala za to, kdyby...to bylo jako v 8-9 letech.

Často se mi zdá o... Nepamatuju se, co se mi zdá. (Při prvním doplňování nedokončených vět vynecháno a dopsáno později.)

Velkou cenu pro mne má... moje láska a rodina. (Při prvním doplňování nedokončených vět vynecháno a dopsáno později.)

Nikdy bych nechtěla... aby umřeli ti, co mám ráda/miluju.

Když myslím na budoucnost, tak... se mi občas chce brečet, protože nevím, co se stane.

Byla bych moc šťastná, kdyby... jsem se se všema nehádala.

Vždy si tajně přeji...když potkám Ondru, ať ke mně přijde.

Mé největší přání je... nevím, asi abych se nehádala s rodiči.

Kdyby tak lidé věděli, jak se bojím...pavouků, tak by mi je neukazovali.

4.2 Rozhovor

Rozhovor se S. probíhal ve třech termínech, v průběhu jejího pobytu ve SVP. Hovorovou češtinu jsem ponechala beze změn.

Koho řadíš mezi své kamarády?

„No tak... já už se bavím jen se třema... A to je můj kluk, O., kamarádka A. a kamarád R. Pak mám vlastně ještě nejlepší kámošku, BFF, teda nevím, jestli je ještě BFF.“ (Pozn.: BFF je zkratka pro Best Friends Forever, v překladu „nejlepší přátelé navždy“)

Kde jsi svoje kamarády potkala a kolik let jim je?

„No tak s O. i s R. mě seznámila A. Je to necelej rok, co je znám. O. je 17 let a je to člověk, bez kterýho nežiju. S R. jsem se teď dlouho neviděla, ale to ani nevadí. Je mu 16 let. A s A. jsem se seznámila, je to asi tři roky, když jsem šla s mámou do hospody. To si pamatuju moc dobře, byl to fajn den. A. je 14 let.“

Jak ses seznámila s lidmi s party?

„Přivedl mě tam brácha. On mě musel hlídat, když jsme se přestěhovali, tak jsem chodila ven s ním. Teď už s partou nechodí, jen občas. Většinou sedí doma zalezlej a hraje.“

Na čem bys chtěla pracovat ve Středisku výchovné péče?

„Chtěla bych změnit kamarády, chodit včas domů, poslouchat rodiče a pomáhat jim.“

Co myslíš, že cítí rodiče, když večer nevědí, kde jsi?

„Vím, že se boješ, ale v tu chvíli na to nemyslím. Doma pak táta křičí.“

Kdybys měla tři přání, co by sis přála?

„Vidět osobu, kterou miluju. Nehádat se s rodiči. Neprat se venku.“

Z čeho máš ve svém životě radost?

„Mám psa. Z rodiny. Mám kluka.“

Z čeho máš strach?

„Že přijdu o rodinu. Že nedokončím školu a nebudu mít vzdělání. Ze smrti. A taky lituju, že jsem se řezala.“

Čím bys chtěla být?

„Chtěla bych být zvěrolékačkou, miluju zvířata.“

Jaký máš vztah k učitelům?

„Jak kdy, podle toho, jakou mám náladu.“

Kdo ti v životě nejvíc ublížil?

„Bývalá parta. Nebo bývalej kluk.“

Co tě mrzí, co bys teď udělala jinak?

„Nezdrhala bych z domu a nedělala problémy.“

Co ráda děláš, když přijdeš ze školy?

„Kouknu se na FB a jdu ven.“

Jaké oblečení nejraději nosíš?

„Legíny a tričko k pupíku – crop top.“

Co děláš, když ti někdo nadává?

„Nadávám mu taky.“

Co děláš, když ti něco nejde?

„Naštvu se a začnu nadávat.“

Koho máš nejradši z rodiny?

„Mamku, protože mi nejvíc pomáhá.“

Jaký vztah bys chtěla s tátou?

„Pohodovej, hlavně se nehádat. Spíš jako kamarádi.“

Jaký vztah bys chtěla s mámou?

„Aby byla doma a aby mě chápala.“

Co děláš, když se pohádáš s rodiči?

„Odejdu ven.“

Jak si představuješ svůj život?

„Dvě děti, přítel, práce, prostě klasika.“

Čím se moc nechlubíš?

„Chováním a nechlubím se tím, že jezdím do výchovných zařízení, nebo jsem v SVP.“

S čím si poradíš sama?

„Skoro se vším.“

Jakých vlastností si na sobě vážíš?

„Mám skoro furt dobrou náladu (hlavně na veřejnosti). Když chci, tak se dokážu ovládat. Dokážu říct NE.“

Jaké špatné vlastnosti máš?

„Věnuju se víc kamarádům, než rodině a mým mazlíčkům, Chodím občas se špatnými lidmi ven, i přes zákaz rodičů. Začala jsem kouřit a to mě štve.“

Co bys na sobě chtěla změnit?

„ Tak určitě nemluvit tolik vulgárně. Být víc doma, než venku. Nezdržovat se s lidmi, kteří si ničí zdraví, nebo fetujou. Přemýšlet, než něco udělám, pak za to nesu následky. Věnovat se víc psovi, kterýho mám doma, než kámošům. Prostě se zlepšit v tom, o co tady usiluju, zlepšit celkově chování. Ještě bych chtěla docílit, abych nebyla drzá na dospělé a neodmlouvala. A abych se netoulala zbytečně venku a nehádala se s rodiči.“

5 Navrhovaná doporučení

Vzhledem k dlouhodobému charakteru potíží S. a jasné návaznosti na rodinné prostředí, by se i navrhovaná doporučení měla týkat celé rodiny. Důležité je také načasování případných opatření. Je pravděpodobné, že v současné době by přijatá opatření nebyla tak účinná, jako kdyby se celé rodině S. dostalo kvalifikované pomoci před několika lety, při prvních potížích a nežádoucích projevech chování. Při navrhování doporučení je také třeba brát v úvahu fakt, že jsme odkázáni na informace poskytnuté rodiči. Praxe ukazuje, že sdělení rodičů může být značně subjektivní a bohužel dokonce i to, že se nemusí vždy zakládat na pravdě.

V současné době a situaci S. můžeme pouze litovat, že rodiče S. nevyhledali pomoc finančních poradců, aby vyřešili svoji nelehkou finanční situaci a nemuseli své děti vystavit změně bydliště a školy, kde došlo k prvním nežádoucím projevům chování S. Bohužel rodinná finanční situace odstartovala i vztahové potíže rodičů a z ní plynoucí nejednotu výchovného působení. Ani v této fázi matka s otcem nevyhledali odbornou pomoc, např. ve formě vztahové terapie.

Dnes už máme v repertoáru pouze opatření, která zabrání S. v dosavadním způsobu života S. a zabrání jí tak pokračovat v nežádoucím chování, např. v chování, které může vyvolat závislost (pití alkoholu, užívání drog). Z tohoto hlediska se nabízí umístění S. do dětského domova se školou, kde nebude v nežádoucím chování pokračovat, alespoň ne v takové míře. V dětském domově se školou bude S. podrobena pravidelnému dennímu řádu a hlavně bude zajištěna její pravidelná školní docházka, která je klíčová pro její další životní uplatnění a směřování. Spatřovala bych jako velmi přínosné, kdyby S. mohla projít dlouhodobou psychologickou terapií, která by jí pomohla nahlédnout rizika dřívějšího způsobu života a pomoci jí nasměrovat život směrem, který by pro ni nebyl sebedestruktivní a umožnil jí plnohodnotně se uplatnit v jejím dalším životě.

6 Závěr

S. je velmi temperamentní a pubertální dívka, která fyzicky působí mnohem starším a vyspělejším dojmem. Předčasná vyspělost je jedním z rizikových faktorů, který může vést k problematickému chování, jako je pití alkoholu, zneužívání drog, krádeže. (Nielsen Sobotková 2014, s. 29) S. bohužel k rizikovému chování (v partě, na internetu) inklinuje. Je snadno ovlivnitelná staršími kamarády. V případě, že má kolem sebe pozitivní vrstevnické vzory a pevně nastavená pravidla, daří se jí fungovat dobře. Potřebuje jednotný a důsledný výchovný přístup obou rodičů.

Negativní vliv v tomto konkrétním případě sehrála nejednotnost rodičů při výchově, neschopnost nastavit a adekvátně kontrolovat pravidla. Rodiče zde – zřejmě i vlivem toho, že byli příliš zaměstnání svojí obtížnou finanční situací (jak jsem dříve uvedla, matka byla v insolvenci, otec splácel dluhy) – neměli přehled, s kým a jak tráví čas jejich děti. Starší bratr S. tuto situaci, zdá se, zvládl a dnes studuje střední školu. To bohužel není případ S., která se špatně adaptovala na nové prostředí, kam přišla po přestěhování. Měla zřejmě silnou potřebu se v nové škole i bydlišti prosadit. K tomu ne zvolila ideální prostředky.

Je otázka, zda ze strany školy nemělo dojít k razantnějšímu řešení situace s rodinou. Na druhou stranu ale rozumím jisté zdrženlivosti, se kterou škola postupovala. Při dnešním obvyklém počtu žáků ve třídách je pro učitele těžké navázat osobní vztah s každou rodinou a na jeho základě účinně zasáhnout, když to situace vyžaduje. Dnešní společnost je také velmi citlivá na vměšování do osobní sféry jednotlivce. Angažovanost učitelů řešit situace v rodině proto bohužel stále klesá.

Dnes se můžeme pouze domnívat, zda by situace S. byla jiná, kdyby se rodině včas dostalo kvalifikovaného finančního poradenství a odpovídající partnerské terapie. Myslím, že to jsou klíčové body, od kterých se odvíjely potíže S. Pokud by došlo k jejich naplnění, rodiče by byli více naladěni na trávení společného rodinného času, možná by jim neušlo, s kým a jak jejich dcera tráví volný čas. Nerezignovali by na její pozdní příchody. To jsou však pouze spekulace.

Ze závěrečných zpráv Střediska výchovné péče vyplynulo, že pokud nedojde ke změně chování S., její prognóza do budoucna je velmi problematická. Zdá se, že ke změně nedošlo. V prvním půlroce po ukončení pobytu ve Středisku výchovné péče byla S. umístěna do Dětského diagnostického ústavu se školou a následně do Dětského diagnostického

ústavu v dalším městě. Nemám bohužel žádné informace o důvodech změny diagnostického ústavu.

Necelý rok po ukončení pobytu ve Středisku výchovné péče jsem S. náhodně potkala na vlakovém nádraží v jejím bydlišti. Seděla na lavičkách ve společnosti dvou mladých mužů, v ruce kelímek s pitím. Vzhledem k projevům chování se s největší pravděpodobností jednalo o alkohol. S. mě viděla, ale nehlásila se ke mně. Několik dní po tomto setkání se sama ozvala: napsala e-mail vychovatelům Střediska výchovné péče. Uvedla v něm, že je podmíněčně propuštěna z Dětského domova se školou, daří se jí dobře a je doma.

7 Použitá literatura

- BENDL, S., 2016. *Žák s problémovým chováním*. 1. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.
- DYTRYCH, Z.; MATĚJČEK, Z., 1997. *Radosti a strasti prarodičů, aneb, Když máme vnoučata*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 80-7169-455-X.
- DYTRYCH, Z.; MATĚJČEK, Z., 2002. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, ISBN 80-247-0332-7.
- HARTL, P., 1993. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Budka. ISBN 80-90 15 49-0-5.
- MARTÍNEK, Z., 2015. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5309-6.
- MICHALOVÁ, Z., 2008. *Speciální pedagogika 2. díl*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-376-7.
- MICHALOVÁ, Z., 2011. *Edukace žáků s problémovým chováním, poruchami adaptace, poruchami chování a emocí*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-719-2.
- NIELSEN SOBOTKOVÁ, V., 2014. *Rizikové a antisociální chování v adolescenci*. 1.vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4042-3.
- PEŠATOVÁ, I., 2003. *Vybrané kapitoly z etopedie, 1. díl Klasifikace a diagnostika poruch chování*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 80-7083-750-0.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J., 2013. *Pedagogický slovník*. 7. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- SERFONTEIN, G., 1999. *Potíže dětí s učením a chováním*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-315-3.
- TRAIN, A., 2001. *Nejčastější poruchy chování dětí*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-503-2.
- VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696-5.
- VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H., 2011. *Pedagogika pro učitele*. 2. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3357-9.